

Сэтгинний 7 күнэ — ӨЙДӨНҮҮ, ЭЙЭЛЭНИЙ КҮНЭ

САНГА

ХАҢААТ
1931 СҮЛ АЛТЫННЫ
15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

ОЛОХ

ЧУРАПЧЫ УЛУУН ХАҢААТ

№ 123-127

(8571-8572)

СУБУОТА

2000 СҮЛ

СЭТИННИЙ

4 КҮНЭ

КОММЕНТАРИЙ К РЕШЕНИЮ СУДА

30 октября с. г. вступило в силу решение Верховного суда Республики Саха (Якутия) о признании недействующими и не подлежащими применению отдельных положений ст. ст. 16 и 19 Конституционного закона РС (Я) "О местных органах государственной власти в Республике Саха (Якутия)" с момента вступления в законную силу данного решения суда.

10 октября с. г. Верховный суд республики своим решением признал основные полномочия представительных и исполнительных органов местной государственной власти (в которые назначены выборы на 26 ноября с. г.), противоречащими ряду федеральных законов.

Из решения суда следует, что отныне местные органы государственной власти (т. е., улусные собрания и главы местных администраций улусов и городов) не вправе:

а) утверждать и исполнять местные бюджеты (бюджеты улусов и городов республиканского значения); в) устанавливать и утверждать местные налоги и сборы; д) устанавливать порядок предоставления и изъятия земельных участков; е) управлять муниципальной собственностью и определять порядок ее приватизации; ж) назначать местные референдумы; л) давать согласие на назначение руководителей муниципальных предприятий и учреждений; б) разрабатывать и обеспечивать исполнение местного бюджета; г) осуществлять контроль за использованием местных природных ресурсов.

По сути, решение суда подтвердило конституционные положения о гарантиях защиты прав местного самоуправления органами и о недопустимости осуществления полномочий местного самоуправления органами государственной власти и их должностными лицами, даже если они и называются местными.

Конституционный закон Республики Саха (Якутия) "О местных органах государственной власти в Республике Саха (Якутия)" был принят Государственным Собранием (Ил Түмэн) 30.06.1994 года. Между тем, с 1 сентября 1995 года в рамках предмета совместного ведения РФ и субъектов РФ действуют Федеральные законы "Об общих принципах организации местного самоуправления в РФ" и еще ранее ФЗ "Об основных гарантиях избирательных прав граждан и права на участие в референдуме граждан РФ", устанавливающие в случаях противоречия законов субъекта РФ федеральным верховенство последних (ст. ст. 15 часть 1, 76 часть 5 Конституции РФ, ст. 7 пункт 3 и ст. ст. 1 п. 2 названных федеральных законов).

В виду того, что законодательным органом, в данном случае Государственным Собранием (Ил Түмэн), положения Конституционного закона "О местных органах государственной власти в Республике Саха (Якутия)" в течение длительного времени не приводились в соответствие с вышеуказанными федеральными законами. Верховный суд республики своим решением от 10 октября с. г. признал отдельные положения КЗ "О местных органах государственной власти в РС (Я)" недействующими (полномочия по управлению местными финансами, муниципальной собственностью и местными природными ресурсами).

Итак, в связи с предстоящими выборами в местные представительные и исполнительные органы государственной власти, фактически получается, что идет формирование органов, не обладающих основной компетенцией, т. е., полномочиями для решения вопросов финансового и экономического характера (бюджета, собственности, местных природных ресурсов). Таким образом получается, что в настоящее время идет подготовка к избранию заведомо недееспособных органов власти. Каков выход из создавшегося положения? Судебная власть свое слово сказала, дав юридическую оценку действующему республиканскому Конституционному закону. Палата Республики (Ил Түмэн) от решения вопроса приостановления назначенных выборов фактически уклонилась, не обсудив обращение Президента, Председателя Правительства Республики и двух руководителей федеральных структур на протяжении 24 октября с. г. на 16 очередной сессии.

В связи со вступлением в законную силу решения Верховного суда о признании недействующими основных полномочий местных органов государственной власти назревает объективная необходимость в разрешении создавшегося положения. В этой ситуации представляется, что Государственное Собрание (Ил Түмэн) Республики Саха (Якутия) просто обязано решить вопрос приостановления выборов и неотложно приступить к рассмотрению изменений в действующее законодательство республики.

Главное государственное-правовое Управление
Администрации Президента и Правительства
Республики Саха (Якутия).

УЛУУС ДЬАҔАЛТАТЫН СУБЭТИН МУНЬАҔА

Алтынны 30 күнүгэр дьаҕалта субэтин умараттаах муньаҕа буолла. Муньаҕы улуус баһылыга А. А. Шадрин сайлан ытта. Күннээҕи бэбис-кэбэ киллэркэлэн барыта б болпууос көрүлүнэ.

Бастаҕы болпууруонан Холото уонна Арыылаах нэһиликтэрин баһылыктарын бигэргэти көрүлүнэ. Холото нэһилигэ баһылыгынан Николай Михайлович Старостин, Арыылаахха Семен Семенович Морфуннов бигэргэнилэр.

Иккиннээн, "Улуус тэрилтэлэригэр уонна хаһаайыстыбаларыгар баһаартан сэрэхтээх буолуу туругун туһунан" болпууоска Государственной баһаартан сулууска отделын начальнига А. Н. Иванов информацията истилинэ. Кыһынны отук сезонугар кириҥкэ объекттар баһаартан сэрэхтээх буолууларын туругун бэрэбизрэккилэр, итэҕэстэри туораттарар сыаллаах-соруктаах балаҕан ыйын 12 күнүттэн алтынны 12 күнүгэр диэри баһаартан сэрэхтээх буолуу ыйа биллэриллбитэ. Бу дьаһал СР Правительстватын 2000 с. атырдьах ыйын 21 күнүгэр 62-369 №-дээх уураагар уонна Чурапчы улуунун дьаһалтатын 2000 с. атырдьах ыйын 31 күнүгэр 349 №-дээх баһаартыгар олорбута. Болдохтоох кэм иһигэр тэрилтэлэргэ, хаһаайыстыбаларга баһаартан сэрэхтээх буолууларын туругар бэрэбиз-кэ ытылына. Ити түмүгэр сыллага хатыланар итэҕэстэр быһыл даҕаны туоратыллыбатахтара көһүнэ. Ол курдук, 16 ууну хаһаанар водоемнартан 3 эрз үлэтир, тэрилтэлэргэ үксүлэригэр сигнализация үлэлээбэт, баһаар буолар түбэлтэлэригэр умулларга аналаах тэриллэр суохтар. Баһаартан мунуктаах да тэрилтэлэргэ итэбэс-быһаас үтүс, бэйэни албыннан онгустуу ытыллара харахха быраһыллар. Ордук олох-дьаһах, коммунальный хаһаайыстыба объектара (котельнайдар), оскуолалар, заправклар, Одуулууннаагы политехническэй лицей, ДЭС бу өтүһүн мөлтөх туруктаахтар. Холубур, Одуулууннаагы лицей объектарыгар сигнализациялар үлэлээбэттэр, баһаары умулларга аналаах тэриллэр ситэ комплектаматахтар (итэҕэстэр), тустаах дьоһно баһаартан сэрэхтээх буолууга инструктаж, үөрэти ытыллыбатах. Сорох убасас оттука көһөрүлүбүт котельнайдар, холубур, Кытаанахха, Сыланга, баһаартан сэрэхтээх буолууга анаан ис өтүһүн штукатуркаламатахтар. Оскуолаларга үтүстэригэр баһаары умулларга аналаах тэриллэр итэҕэстэр, Чурапчы орто оскуолатын ууну хаһаанар водоем үлэлээбэт туруктаах. ДЭС территориятыгар турар уматыгы хаһаанар резервуардар тэстэл-

лэр, кабеллар, электропроводтары холбоонун бырабылалара кэһиллбит, территория иһигэр үүмүт от охсуллубатах. Кутталлаах балаһыанса нэһиликтэр сыныалан дьыллэригэр үксүбүт.

Бу болпууруоҕу дүүһүлүнэ тыл эппит улуустаагы үөрэх управлениетын начальнига М. А. Никифоров оркуолалар, атын да үөрэхтээһин объектара нэһиликтэр дьаһалтатын балансаларыгар туралларынан баһаартан сэрэхтээх буолуу тэрийиңгэ кемелөөһүлөрө наадаһын, сигнализация киллэртэригэр үлэхэри көрүлүрүн туруоруоста. Улуус дьаһалтатын ыксаллаах быһыыга-майгага комитетин начальнига С. С. Андреев бу болпууруос сыллага көрүлүр эрэри хамсаһын тахсыбатын, баһаартан сэрэхтээх буолуу ыйыгар сүннүнэн, бэрэбизрэккэлэрин түмүгэ дүүһүлүнэ баран туту умулларын бэлэтээтэ. Болпууруос үксүгэр харчы сууар ситэһиллэрин хириттэһилээтэ. Баһаартан этэрээт техникаларга эргэлэринэн эрэлэ суохтарын, саҕардар кэм кэлбитин эттэ. Чакыр нэһилигэ баһылыга И. А. Филиппов, баһынайдар, чаһынайдар техникага аналаах уматыгы биллэри "Чурапчы" кооператив нөҥүс ыалларынан, таһыналларыгар аналаах техникаларга суоһунан кириҥкэ хамсыйыны кооператив бэйэтигэр ылынарыгар туруоруоста. Улуустаагы ис дьылга отделын начальнига К. К. Меустроев хас объект айыы сигнализацияны киллэрин уустугун бэлэтээһин туран, болдомтону сэрэтэр үлэҕэ, ордук харабыллары, конегардары конгоруоллаһынына, үлэлэригэр издэһин баар буолан баһаар туруутун таһаарбат, туту умулларар дьаһаллары киллэригэр ууралларыгар эттэ. Улуустаагы капиталлынай тутуу управлениетын начальнига А. М. Кириллин улууска саҕа үлэҕэ киллэриллэр объекттар элбэтигин, итилергэ сваркалыр үлэлэр ытылла туралларынан баһаартан сэрэхтээх буолууга болдомтону күүлүрдэр наадаһын бэлэтээтэ. Саҕа объекттары үлэҕэ киллэринин тутуа комиссия баһаартан сэрэхтээх буолууга умулларар тэриллэр баар буолууларын нэдириин туруоруоста. Улуус баһылыга А. А. Шадрин тэрилтэ сайааһынылар, нэһилик баһылыктара бу болпууруоска мөлтөхтүк үлэлэһэлэрин бэлэтээтэ, аһыллбит итэҕэстэри туоратыҥа былааннаахтын үлэтиилэригэр соруудахтаата. Бары нэһиликтэргэ дизеллэр-үлэтиилэригэр ситһилэргэ соруу туруорда. Дьаһалта субэти бу болпууруоска туһуламмыт б лууунаах баһаарты ытына. Болпууруоҕу аксыһы ыйга конгоруоллаһын бэрэбизрэккэ каттаан керергэ быһаарылына. Үсүһүн, "Арыылаах уонна

Кытаанах нэһиликтэргэ бюджет дохуоттаах чаһын уонна өгөнү онгоруу былаанын толорууларын туһунан" болпууруос көрүлүнэ. Информацианы үл управлениетын начальнига М. М. Оло-неников онордо. Күнн бу кердөрүүлэргэ нэһиликтэр хайдах нэһилэрин аһалтаата. Төлөбүрдээх өгөнү онгорууга Алаһар уонна Чакыр нэһиликтэргэ 9 ый түмүгүнэн тустааһын 100, 2 уонна 107, 7 бырыһыан толортоотулар, оттон отчуоттаабыт Арыылаах 59900 солк, онугар 45100, Кытаанах 52500 солк, онугар 16700 солк толорбуттар. Бюджет дохуоттаах чаһын толоруу даҕаны нэһиликтэр аһын эрээ-дэхс буолбатах. Үтүс нэһиликтэргэ өгөттөн кирибит харчыны хамсаһын ылан быһа туттуу таһаарыллар. Муньах бу болпууруоска туһаанаах баһаарты ытына.

Төрдүс болпууруонан "Нэһилик дьаһалтатыгар хаһаайыстыбаннай кириҥкэлэри толоруу туругун туһунан" көрүлүнэ. Информацианы статистика управлениетын начальнига В. Т. Перняков онордо. Бэрэбизрэккэ түмүгэр хаһаайыстыбаннай кириҥкэлэр үтүс нэдириитэ сыһа толорулаллара көһүнэ. Бу сүл бүтүөр диэри ити итэҕэстэри туоратар сорук турар. Муньах тустаах специалистарга семинар ыһтан хаһаайыстыбаннай кириҥкэлэри толорууу бэрэбизиргэ быһаарыны ытына.

Бэснннэн, "Улуустаагы үөрэх управлениетын структура-тын бигэргэти туһунан" болпууруос көрүлүнэ. Саҕа структура бигэргэниэ.

Алтыннан, "Оскуолга кириҥкэ инниннээҕи саастаах оҕолор тэрилтэлэрин саҕа үлэҕэ дьыллалар бэлэмкэриг туһунан" болпууруос киллэриллэ. Информацианы улуустаагы үөрэх управлениетын отделын начальнига М. И. Чичингарова онордо. Үл-хары кырымыһынан, үбүлэһин кыратынан материальнай-техническэй база турта сыллага мөлтүүр. Өрөмүөн үлэлэргэ ситэ ытыллыбаттар, Группаларга сүлдьар оҕо аһсаһа нурматтан үрдүк. Туһунан утуу-ар хостод, онтэр каачыллылаах медицинскэй кабинеттар сорох оҕо тэрилтэлэригэр суохтар. Инвентар, оҕо ооннуура, остолобуойдарга аналаах иһит-тэри ылыыга үл-хары көрүлүбэт. Бу болпууруоска дьаһалта субэтин муньаҕа нэһиликтэр дьаһалтатын, тустаах тэрилтэлэр сайааһы-ларын чуҕастаагы кэмнээн үл-хары булан оҕо тэрилтэлэрин наадалаах инвентарынан каачы-каалларыгар соруудахтаата, ин-ники сайдыыларыгар туһуламмыт баһаарты ытына.

А. СЛЕПЦОВ.

Командировка аадырына: Алабар, Бахсы нэһиликтэрэ

Бахсы улуус биһир саамай кырдыаас итинэн уһук сытар нэһиликтэ. Манна баһылыгынан Д.Ф.Барашков үлэтир. Биһиги, мин итинэн тыа хаһаайыстыбатын управлениетын дьаһалт кэргэн экономика-тыгар специалиһа М.Н.Макарова, тийиниһитигэр кини суога, командировкага барыт. Онон дьаһалта дьаһалт кэргэнгэ специалиһа Е.И.Решетникова кытары сэлэргэтибит. Евдокия Ивановна доону-сэргэни кытары көрсүтүмүрүн, тэрилтэлэргэ сырттаннаран нэһиликтин олоһун-дьаһалтын билиһиннэрдэ.

Нэһиликтэ барыта 460 киһи олоһор, 99 мал баар. Бары сүөхүлээх-астаах, сирдээх-уоттаах ныйр-бааччы олоһор маллар. Ону бэйүөлэти кэриэ хаамак иһэнкин илэ-чахчы көрөн итэргэтир— мал тиргэтин ахсын оһуруот сирэ, теллида баар, сорохтор кыбы-ылар кэбиһилээх отторунан ыта туолан турар. Көрсүбүт дьоммут бары сый тахсар отторун холкутук бүлүмүттэрин үөрэ-көтө кэспиллэр. Билигин идэлэ өлөрүүтүн үлэ-тэ үмүрүтэ быһымынан, тыа кийитигэр эмиз дьылы быһаарар биһир суол улахан түбүк— муус ылытын итинэн мунха кэме буолан, улуус кинигэр буоларын курдук, уулуссага үтүс техниканы, кийини көрбөккүн даһаны. Хаһаайкалар үтүктүспүт курдук ээ, аһабыт мунхаба баарта эбэтэр "дьоммут муус ыла сылдыллар" дэһэллэр.

ТҮӨЛБЭНЭН ҮЛЭ

Үлэтэ суохтар кэксэлэри-гар сурукка киллэриллибитинэн, 58 киһи баар эбит эрээр, билигин ордух эр дьон өтө народнайынан биллэриллибит таас оһуола итинэн културнай-спортнай киһи тутуугар сымдыллар. Быйыл дьарыктаах буолуу улуустаагы Киһининэнүе (др. Н.Н.Шестаков) хаһаайыстыба тэриэтигэр иккымалга сибиннэз бэриллибит. Ону сэргэ ТХСМ дьаһалт кэргэн экономика-тыгар туһуланан илбит кредити саһабылааннаах элбэз бэрт буолан, барыларын тийиннэз сатааннар бизнестин тыһыныа солкубайынан үлэһэн 22 малга тиксэри-тэр. Онон борооску уонна бороосуонак эһин атыллаһан хаһаайыстыба тэриэллэригэр

таах үлэһиттэргэ— түөлбө саһаааччыларынгар, штат көрүлүбүтэ дьаһалт кэргэннэн, биһирдигэр малынан үлэти-иргэ ыарахаттар үөскэтэр манна эмиз баар проблема буолбут. Быйылгы кыстыкка юм-рэн барам суверенитет 10 сылынан, кырдыаастар декада-ларыгар, Ийэлэр күннэригэр аһааһыт дьаһаллар ыһытты-лыттар. Күһүн "Үүһү-2000" дьаарбанка буолбут. Онон түөлбэлэригэр көрүүгэ араас оһуруот аһааһынан саһа аһааһын дьуһуһан композ-ция оһороннор "кэскиллэр" кыйыттар. Саамай элбэх үүһүлээх Далбар хотунуан Л.А.Демешина буолбут, оттон кэксирбэлээһингэ У.А.Ного-вицина тэһизэрин булбатах. Бэйүөлэти көрөдүүгэ былаан-наах үлэ бараар харекха бы-

кыула үлэһиттэргэ төрөппүттэр көмөлөрүнэн туһууттар. Маны таһынан, нэһиликтэ улахан ту-тууларыгар суботунуһуунан куруук кенелэһэллэр. Поле-

норуот күүһүнэн иккэ улахан туугу баарын эһиги көрбүккүт дуо? Бахсыга таас оһуола уонна Културнай-спортнай киһи дьыһтэ тутуллаллар. Таас оһуола матырыйаала суох буолан, тутууга тохтоон турар. Оттон, КСК дьыһтигэр үлэ ти-гинэччи оргуйар. Манна ба-лаһан ыйыттан М.М.Барашков биригээдэтэ үлэтир. Көндөйө бүтэн эрэр. Аны кар-каһын туруоран баран, даһын куттарыыта иккэ эргиири оһороллоро хаалбыт. Түөрт каркаһан үһүн иһэрдэн, оһорон бэлэмнээбиттэр. Ула-хан тыһыныа түһүр дьэри үрдүн бүрүйэр былааннаах өрүсүһэн үлэһини сымдыллар эбит.

—Оһон ис үлэтигэр кий-рихэллэ, матырыйаала барыта бэлэм—дири Михаил Михайло-вич. —Манын нэһиликтэниэз бүтүүн туруан бэлэмнээбитэ. Чаһыныһынан, баһыһыһынан сымлара түһэрэн кэртэри-тэрэ, бэйэбит пилорамаһы-гар кайыттарбыллыт. Оттон түһүгүн таһа, аһа-холуода-та барыта баар. Ити карка-һаһытын кайдаһ эмиз таһааран оһорторбут, улахан көтөһөр кыраан наада. Биһир каркаһы сүүрбэ эр бэрдэ нэһинчэ сиртэн өһөдөтөр.

Дьэ бу курдук тиргиччи үлэһини-хамсыы оһороллор эбит Бахсы нэһиликтин дьом-сэргэтэ.

Р.СИБИРЯКОВА.

Хаартыскаларга: үлэһтэ-дьаһалта дьаһалт кэргэнгэ специалиһа Е.И.Решетникова; аллара—туугу биригээдэтэ.

ҮЛЭ-ХАМНАС - ТИРГИЧЧИ

тирэх оһостубуттар. Нэһили-ктэ ыһыттылар бары общес-твеннай дьаһаллар түөлбэлэ-ринэн тэриэллэн ыһыттылаллар эбит. Евдокия Ивановна "Чол-бон" (сал. Л.П.Аргунова) уонна "Ситим" (сал. М.К.Акимов) түөлбэлэр ордух үчүгэйдик үлэһинилэрин бэлэтиир. От-тон "Сандага", "Кэскиллэз" са-һаааччыларын эмиз санаттан талыахтаахтар эбит. Нэһили-ктэни кийини хабан үлэти-р, ордух социальнай өттүнэн көмүскэлгэ наадылар араһага улахан көдүүстээх буолуох-

рабыллар. Бу эргин араас мас-тары сэргэ, халтаһы уонна дьаһыһан оһордуу үтэс бу-лан эрэр. Бу сайын уг баһар массыына уматык суобуттан аһаһа сүүрбэтээз оһуруту өссө дэлэйдик үүнэрихтэ-рин атахтаабыт. Нэһиликтэниэз кыамаат араһатын, аһаардас кырдыаастары көрүү-истим, оһуоланы кытыһынан эмиз түөлбэлэригэр ыһыттылар. —Оһолор тимуровский көмөлөрө уонна агит-бригадалара саһа хамсаһын быһыһынан улахан сэргэ-сийини таһаарыт. Ыч-чат лидердэринэн В.Барашков уонна М.Ва-сильева саһа талыһан үлэһэн эрэллэр. Маныһы улахан дьаһалларынан кырдыаастарга муус ылан биһирнэз буолбут.

ОСКУОЛАҒА

А.К.Барашкова ди-ректордаах, Е.Н.Вино-курова завучтаах орто оскуолаҕа барыта 110 оро үөрэнэр. Билигин туругунан физика кур-дук биһир саамай сүрүн предметкэ учууталара суох. Сайын быстах өрөмүөн үлэтин таһынан, иттиһилэр тел-лида-оранжереяны уон-на сылаас туалеты ос-

чительский Субэ тэриэлэн, он-но председателинан баһылык Д.Ф.Барашков талыһан үлэ-тин саһалаабыт. Билин күнүгэр кыра доһуоттаах маллар уонна аһаардас ийэлэр оһолоругар, 10 үөрэнээһингэ үөрэнэр та-рих ылан биһирбиттэр. Дьокү-ускайга баар "Бахсы" түмүсүгэ (сал. Т.Т.Егоров) директор маһтанан маһтанар. Ол кур-дук бүтүсүү таас оһуола ту-туугун иһэһтиһиллэ киллэртэ-гэ улаханнак көмөһөр эбит итинэн оскуола бастын үөрэ-изэһитигэр стипендия олох-тообут. Кэлэр өттүгэр бастын учууталга уонна үрдүк үөрэххэ кийрибит ылуһуһуһа эмиз стипендия олохтуон баһаар эбит. Бэйэни саһаһыһы Субэ-тин Иккеса Егоровса саһаһар. Бу сотору кийинэн оскуола Президентин талар быһыар бу-олуохтаах, кандидаттары ту-руоруу хаһыһаһа саһалам-ыта иһаһыт. Үөрэнээһин-лэр иккэ общественнай түмүсүлэргэ— аһын кылаастарга "Кэскил" итинэн үрдүкүлэргэ "Туйма" бааллар. Кэлэр 2001 сылга оскуола үбүлүһэз бу-луохтаах, ону үчүгэй үөрэһинэн, бастын бэрээдэгин-эн, спорка үрдүк сипиһилэ-ринэн көрсөр сүүһэһий баһалаахтар.

НОРУОТ ТУТУУЛАРА

Биһир кыраһыһы нэһиликтэ

Искусственной сизмэлээһин

КЫТАРААҤЫН ТӨРҮӨТЭ

Редакция үлэһиттэргэ ко-мандировкаларга сырыттаах-птына хаһа кыалларынан тустаах нэһиликтэ олоһун— дьаһалтын туһунан ордух то-лору информацияны ыларга уонна, биллэн турар, ол туһунан аһаааччыларбыты-гар тирдэргэз сорукутаабыт. Аһаарга сылдыан дьаһалта контуоратыгар нэһиликтэ, ыал экономикаһын сайыннарыы-гар ураты тутуах мизэһтэ ылар специалиһы У. П. Гого-леваны көрсө түстүбүт. Киһи— техник— осеменатор буол-лан биһэрдэ. Онон бу дьолун суолталаах үлэтин туһунан иһэриһиригээтибит. Таарыч-чы эттэххэ, киһи тустаах үлэ-тин таһынан бу күнүгэр ыаллар сүөһүлэрин үлүс ки-һи буюуһаһыгар киллэрэн туттарыыга— докумун-наһыһа нэһиликтэн бэрэс-тэһиһит курдук аһаһан ол түбүгэр сылдыар эбит. Эрдэ бу Аһаартан чаһаһан ыал-лартан 10 сүөһү тизлэн ки-рибит, оттон күн— сарсын 30-ча сүөһү "ыһыттылар" дьэ буолла. Ол биһир өртүнэн ки-һи тус үлэтин бүтэһиттээх

түмүгэ да буолар дьаһа. Плем-үлэ, ыһаһы искусствен-най сизмэлээһин доруобай төрүүх, сүөһүттан ыһыттылар бороһуһуһуһа элбэһин мэкһиһтээ буоллаба. Бүгүнү техник— осеменатор уруккута совхоз биһир бастын ыһаһы-ыһыһа этэ. Улуус хаһаһы-гар ый аһын тахсар "Куота-лаһыһы странидатыгар" киһи аата сүлпэт кэриһтэ этэ. Быһага, сүөһү— ас хантан кэ-лэрин билэр специалист. Ол да иһин бу судургута суох, эт— тирин баранар идэтин талан ылан, үлэһини сырыттаба.

— Чыаһаһа коопера-тив 2 техник— осеменаторы тутар. Оттон мин нэһили-ктэниэз сүөһүтүгэр осемена-тордыһын. Билигин улууска биһир осеменатортан ирдэнэр нобурууһа быһыһыһан, сылга 100 ыһаһ сизмэлээһ-тиһэ. Мин 62 ыһаһы сизмэлээ-тим. Ыаллар ыһаһтарын сиз-мэлэһтэтэр, аһаһа өйдөөн биһирбэттэр. Иккһинэн, оһу-с элбэх. Онон искусственнай-дык сизмэлэммит ыһаһы оһу-с хаһылаһыһа таһа ту-рар. Ол тэһиттэ, содула ула-

хан: ыһаһ оһуһулаан төрүүр, кытарыһ, торбостуур, — дьэ техник— осеменатор ханна да баар биһирчиннэ этэр.

Ити эрээри аһын нэһили-ктэри кытта тэһини тутар бу-оллаха, манна кэм искус-твеннай сизмэлээһингэ су-олта биһэрн үлэһиттэри ту-таллар эбит. Былаан туолба-тар да, мизэһтэ техник— осе-менатордар үлэһини саһы-лара көстөр. Хамнаһага, усулуобуйа быһыһыһан, 100 ыһаһы сизмэлээһтэһинэ то-лору теленер, онтон аһа-һыһаһа түбэлтэтигэр бы-рыһаһыһан бэриһлэр. "Хамнаһын олох төлөһөтөтөр, быйылгы сылга кийрэн баран ыла иликпит", — дири Ульяна Павлова. Ма-ны Дьокүускайтан сүөһүнү иһиһигэ департамент ыһагар. Быйыл улууска 15 техник— осеменатор штата көрүлүбүт. Департамент хамнаһы таһынан искусствен-най сизмэлээһингэ аһаһан азотунан, сизмэнэн хааһыһа-ар. Оһору манна Дьокүускай-тан быһа аһалан биһэрлэлэр эбит.

Ульяна Павлова дьыһтин таһыгар сизмэлээр пуун тэ-риммит. Иһит— хомуос да ба-ар дьэ буолла. Ыһаһы ыал-лар хотоннорунан кэриһэ сылдыан сизмэлээр. Пууну-гар аһаһан сизмэлээр станогэ суох. Баар да эбит буол-лаһына дьон сүөһүлэрин аһа-һан аһалан быһыһа суохтарын мунатыйар. Оһуһ элбэһитэн үлэһтэ көстүбэһин эмиз аһагар. "Киһи саһаата түһэр, оһуһу бэрээдэһиһиллэрэ буоллар", — дири. Быһыһыһын сизмэ-лээһини хаһытаһан ыһаһ ыйыт-тан саһалаабыт. Искусствен-най сизмэлээһини ордух эдэр сүөһүлэр ыһыһаһа. Онон даһаны, бу үлэ кэскиллээһин саһатар. Кырдык, оһуһа быһаһаһа, мас— таас кур-дук аһаардас искусственнай сизмэлээһингэ бүтүн нэһиликтэни кийрэрэ тэри-нэр буоллар, сүөһүлэр да ыһыһан, үөрэнэн барма эти-лэр. Ону баһа сүөһүлээһэр буолуох дьон да бу дьыһа-һы бэйэ өйүнэн— саһаһыһан ыһыһа илигэ барыга көстөр. Ыал экономикаһын сайынна-рыы республикага политика быһыһыһан турбут кэһигэр маһыһаһа баһа— ула-һан туормас. Аһаардаһы таһан аһыһан сүөһүнү— көтөрү иһтэргэ суоттанар ту-

тах. Оһуһуһан ыһаһаһаһын даһаны. Бэйэһэ баары боро-датын туһаһан, ол эбатар, наукаһы, бастын уопуту туһуһан иһтар, сайыннаран буоллаһа, олохтоох дьаһаны дьэ ол буолуо этэ дьэ. Буолан баран, мизэһтэ искусственнай сизмэ-лээһингэ үлэһиттэр, специа-листар көрүлүлэлэр, хамна-мэкһиһлээр.

— Искусственной сизмэ-лээһини бастаһаһаннайдык киллэрэр буоллар, биһир эмиз ыһаһ кытарыһа этэ. Билигин барыларын биһир оһу-с быһаарар. Онон, холобур, бу нэһиликтэ баар төрүүх биэ-рихтээх ыһаһ аһаһын кэ-ринэз кытарыһ, торбос-тоһуһун да элбэх, — дьэ түмүктүүр кэһэһини техник— осеменатор У. П. Гоголева.

Быһааччы үлэһини сылдыар киһи баары этэр. Дьыһтэр бу улуус хаһа да нэһиликтэри тий, баар, хаһылаһан чаһы. Өссө, былаһыһан этэр буол-лаһа, аһаардарга бу өттүнэн үлэ оһуһу кулаһаһа суох дириһитигэр тийэбит.

С. СЕМЕНОВА.

Сэтгүүлч ый республикада сэллэги утары охсунуу ыйын биллэрилиннэ

ҮЛЭНИ БАРЫ ӨТТҮНЭН КҮҮҮРДҮӨХХЭ

Сэллэж-үөннээх сөтөл. Саха киһитэ куттанар, толло истэр уодаһыннаах тыллара. Үгүс, ордук эдэр саастаах дьон тыһыннарын быспыт туберкулез ыарыы, медицинскэй наука доктора М.А.Тырылгыны быһаарарынан, Саха сиригэр ааһан эрэр үйэ сагатыттан собурууттан ыалдьан кэлбит холуобунай, административнай, политической буруйдаахтартан сыстыттан сабаланаан баран суткураан дьыллар, граждандскэй сэрри, маассабай репрессиялар дьон олобун-дьаһабын айгыратаннар, тэнийэн барыта. Салгыы Аба дойдуну көмүскүүр сэрри кыһалбатын кытары мэнэһиннэрэ турбут суткураан, онно эбии биһиги улууспутугар хоту көһөрүллүү бу хара дьайдаах ыарыы өссө имэнирэн өрө туруутугар тирэдибитэ. 1950-с сылларга сэллэги утары нэһилиэтинэ олобун-дьаһабын тупсарыттан сабалаан, киэн госуударственной таһымна дьаһаллар ытыллыбыттар. Үлэриини сэрэтэр, эрдэ быһаарар уонна көдүүстээхтик эмтиир кыахтары медицина сайдыыта мэхтиллээбитэ.

Биһиги улууска дөксө сэрри иннинэ Н.Д.Субуруускай көбүлээһининэн очотообуга аарыма тутуу, хас да ыаллыы улуустартан туберкулезка ыалдыбыт дьон эмтиир аналлаах оройуоннар икки ардыларынаабы санаторий дьытэ тутуллубута. Сэрри кэнниттэн манна тирэтирэн, оройуон нэһилиэтинэ бүтүннүүтэ турунан, бу ыарыыны утары охсунуу биллэр-көстөр ситиһиллэммитэ. Эмтээһин үрдүк таһымна таһаарыллыбыта. Ол туоһутунан 1955-

1959 сс. фтизиохирург, кэлин РСФСР, Саха АССР үтүөлээх враһа С.А.Ермолаев тынаба операциялары онорбута буолар. 1960-1970 сс. Саха АССР үтүөлээх враһа А.П.Михайлова тэрээһининэн оройуонна бу ыарыы биллэрдики уодьуган-наһилиэтинэ, ити ситиһиллэр биһизхэ, эмчиттэргэ, уоскуйууну үөскэппитэ—"бу ыарыыны кыайар кыах баар буолла, медицина көдүүстээхтик сэрэтэр уонна эмтиир, ыарыйдааха да эмтэнэн үтүөрүөххэ сөп, олох-дьаһах тубуста"—дизн өйдөбүллэр баһыйбыттар. Хомойуох иһин, кэлин кэмкэ бу ыарыы төттөрү көбөр куттала үөскэ-этэ. Ол курдук, республикада 1995 сыллаахха 100 тыһ. киһиттан сэллэххэ 55,5 киһи хаптарбыт, оттон 1999 сыллаахха 78,5 киһи ыарыйда. Биһиги улууска ити көрдөрүү 1998 с. 52 буолла, 1999 с. 78 киһизхэ тэннэстэ. Бу республика көрдөрүүтүттэн төһө да үрдүгэ суоһун иһин, ордук оһолор ыалдыылар дьиксинээр. 1999 с. алта оло ыалдыбыт буоллабына, быйыл үс оло хаптарда. Улахан дьонтон үлэтэ суох, мөлөх олохтоох, хоһул астаах-уөллээх өттө тутуллар. Үлэриини төттөрү көбөр кутталын биричиннэтинэн дойдуга политической, социальной-экономической уларыһылар дьон олобун-дьаһабын мөлөтүүлэрэ итиннэ урукку ситиһиллэртэн уоскуйуу ыарыыны утары үлэни намьаралпыта буолар. Атын өттүттэн ыарыыны көбүтэр Кох палочкатын биологической туруга уларыт-ан, эмкэ-томко бэриммэт буолла.

Быйыл сайын, от ыйын 7 күнүгэр, СР Президентэ М.Е.Николаев көбүлээһининэн туберкулез ыарыыны утары охсунуу туругун туһунан боппурус Доруобуйа харыстабылын министерствотын итиннэ атын ведомстволар салааһа-чылар кыттылаах киэн ытырылаах коллегия-тыгар дүүллэһилибитэ. Онно бу ыарыыга хаптары түгэ-нэ элбээбитэ итиннэ ол биричиннэти ырытыллыбыта уонна үлэни күүһүрдүгэ ута-лытыллыбат дьаһаллар бэлэ-этэммитэр. Республика Правительствотын уурааба тахсы-быта, туһааннаах программа ылыныллыбыта. Бу ыарыы тарбанытын сэрэтэр дьаһал-лар тустарынан сокуон дьай-ар.

Үөһэ этиллибит дьаһал-лар иилэринэн бу сэтгүүлч ый сэллэги утары дьаһаллар ыйдарынан биллэрилиннэ. Маннаха нэһилиэтинэ бүтүннүүтэ, бары ведомстволар тардыллыахтаахтар. Бастатан туран, социальной көмүскэллээх буолуу управле-ниетин, олохтоох дьаһаллар өттүлэригэр кыамаат, кырыымчык олохтоох - дьаһахтаах дьонно көмө былааннанар. Ордук ычат үлэлээх-хамнастаах буолуу-тугар тустаах управление кыһаныахтаах. Бу ыарыыны утары үлэни тэрийэн ытар ыарыһахтары эмтиир диспан-сер 1939 сыллаахха тутуллу-бут дьытэ эргэрдэ, айгыра-та, үп-харчы тийибэтигэр кэ-лиэ кэмкэ дьытэ тэрилэ, мала-сала, аппаратуралара сөргүтүллүбэххэ эргэрдилэр. Маны сангардарга улуус дьаһалтатын өттүттэн үбүлээһин, кыахтаах тэрилтэ-

лэртэн спонсорскэй көмө на-ада. Мындааһытаабы оло санаторийын дьытэ эмиз эргэ-эри, "2000 сылга-2000 үтүө дьылааны" программа чэрчитинэн киин балыыһа итиннэ олохтоох дьаһалта күүстэринэн, атын дьытэни көһөрөн, тутуута бүтэн эрэр. Манна эмиз дьытэ тэрилэ, тустаах аппаратуранан, оонньуурдарынан хаа-чыыһыга саба түһөн көмө баар буолуон сөп этэ. Оло эмтэнэр тэрилтэ буолан, манна ордук улуустаабы уарэх управлениета чугас. "Сэллэж ыарыыта тарбаны-тын сэрэтэр дьаһаллар туста-рынан" дизн Улуус Муныабын төрдүс сессияты-гар өссө 1995 с. ылыныллы-быт балаһыанна туолуутугар болгомото уурулуохтаах. Ол курдук, нэһилиэтинэн флюорографической бэрэби-эргэни бара илик дьону ма-ассабай көрдөрүүнү тэрийи-ти баһыйахтарга сирэй сүктэ-риллэр. Тыа хаһаайыстыбатын бородууксуйаларын онорооч-чулар чинчиллилэрин уонна улууска турар ыарыһахтар бэ-рэбиэркэлэниилэрин СЭН ки-инэ контуруоллоуохтаах. Ста-ционарнай эмтэниттэн куоту-нааччыларга сөптөөх мьөрэ туттулуохтаах.

Бэйэбит онорон таһа-рар инэмтэлээх аспит - сэл-ликтэн көмүскэнэр бастагы суол. Ол туһунан элбэхтэ су-руллар, кэпсэнар: кымыс, ыал ахсын баар буолбут үүнээйи, оруот астар, идэлэ этэ, арыы-сыа, мунха балыга... "Чурапчы" ТХКП аһа-үөлэ-аар-саарга аатырда. Ону бэйэ-битигэр дэлэйдик атылаһан аһыыр гына тэриннэххэ. Оло санаторийын үлэтэ

кэлин кэмкэ биллэ тубуста. Эмтэнэр оһолору үчүгэйдик көрөр-карайар, сөпкө аһатар кыахтар баар буоллулар. Ма-ны улуустаабы "Маарыкча-ан" телебизэрин нөүгө нэһилиэтинэ биллэтигэр таһаарыахха наада. Үгүс дьон, ордук оһолор туберку-лез ыарыы, киниттэн хайдах харыстанар туһунан үчүгэ-йдик билбэтэр. Оон эмчи-тэр, оһуолаба салеолог учуу-таллар бу ыйга сырдатар үлэ-битин күүһүрдүөхтээхпит. Манна хаһыат, телевидение, библиотека үлэһиттэрэ ылы-ылаах көмөлөрө ирдэнэр. Те-левизорга сырдатар, быһаарар көрдөрүүлэри сэр-гэ улууска бу ыарыы утары үлэ-васпыт өттүгэр хайдах барбы-тын, онно үгүс сырдаларын уурбут эмчиттэри сырдатыах-ха - кут көтөхтөрүөххэ. Оон, бу ыйга сэллэги утары үлэлэ-ри ытыыга хамааһыны таһаарар сорук турар. Биллэр-турар, ол хамсааһын уосту-бакка, ылыныллыбыт про-грамманы олоххо киллэрэргэ үлэ салгыы барыахтаах. Ол курдук, олохтоох дьаһалтала Президент М.Е.Николаев этэ-рини, "сэлликтэн босхолом-мут нэһилиэти иһин" дизн ту-рунан үлэлиэхтээхтэр. Оло дьон олобун-дьаһабын тупса-рыыны, бары сэрэтэр дьаһал-лары көдүүстээхтик ытары эрийэр. Сэллэги биер ыйын олобун-дьаһабын, оон дьаныар, дүүккүөр наада.

Афанасий
ПЕРМЯКОВ,
врач-физиотерапевт.

Эһигини хайдах хааччыйалларый?

КИЛИЭБИН ОЛУС ХАЙГЫЫЛААР

Бахсыга маһаһын уонна бэхээринэ биер улахан дьытэ "ыаллаһан" олоһол-лор. Күннэтэ астанар килиэби таһарга анал массыына да на-адата суох, бизэс бородуук-суйатын лотуктартан чоһолох чуолбанынан маһаһынна туттарар. Манна Татьяна Лыткина үлэлээбитэ быйыл хайы-сах онус сылыгар барда. Үлэтигэр кыһамныла-ах, ыраас туттуулаах, кыай-ыгас-хотугас бизэс нэһили-этинэ олус сөбүлүүр.

—Манна үлэһиттэр икки-бит,—диер Татьяна Николае-ва электрическэй тизстэ иһийэр бааһын сууһарын быһыыгар,—рабочай уонна бизэс. Сарсыарда сэттэ чаас-тан кэлин тизстэбитин охсон, үлүннэрэн, күннэ икки эргини оноробут. Ол аата, 144 бу-

хаанка килиэп астанар. Оттон сайынны өттүгэр үс эргини оноробут. Оһохпут бу—электрическэй. 1987 сыл-лаахтан туттулла сылдьар. Өссө ити салпаас биер оһох баар. Бу тутта сылдьарбыт са-ахалланан эһин хааллабына, бүтүн нэһилиэти килиэбэ суох олоһуо дуо, онон харыстаан үлэлэтэ иликпит.

—Бурдуктут-эһин салпааһа хайдаһый?

—Маарыкчааннаабы пот-ребощество ситимигэр ки-ирэбит, биһиги бурдуктутун, ити маһаһыммыт бородуук-таларын эһин барытын киһи хааччыйар, төһө наада буола-рынан аһалар. Оон, бурдукта суох буолан, боростуой тах-сыбат.

—Биер бухаанкабыт сы-ната төһөнү?

—Бурдуктут высшай су-орт, онон биер килиэлээх бухаанка сыаната тоһус солку-бай отут харчы.

Ити кэмкэ перемена быһа буолла буолуо, оһуо-ола оһолор киһини килиэп атыласпыттара. "Килиэби мантан ылар эбикит дуу?"—дизбиһэ "маһаһын эбизигэр сабыллыбыт ээ",—дэтиилэр.

—Оһолоор, килиэпкит үчүгэй дуо?

—Оо, килиэпкит барахсан наһаа үчүгэй, мип-минныгас, сып-сынагас!

Р. СИБИРЯКОВА.

Х А А Р Т Ы С К А Б А :
минныгас астаах бизэс Т.Н.Лыткина.

Доруобуйа мунуга

ГРИПТЭН СЭРЭНИН!

Сыл айы грипп уонна тымныһан ыалдыы эл-бэхтинэ экономикада ула-хан хоромньуну аһалар. Ол курдук, 1999 сыллаахха республикада 262439 киһи ыалдыбытыгар тахсыбыт хоромньу 149,6 мөл. солк. тэннэспитэ.

Ааспыт 1999-2000 сс. эпидемическэй сезонна республикада гриби утары 113833 киһи прививкалам-мыта, ол бүтүүн нэһили-этинэ 12 эрэ бырыһааныгар тэннэспитэ.

Биһиги улууспутугар тоһус ыйга 3591 киһи тым-ныһан ыарыйда, ол иһигэр 14 сааһыгар дьэри саастаах оһото 2175. Быйыл-эһинил, сылга Аан дойдутаабы до-руобуйа харыстабылын тэрилтэ биллэрэринэн, грипп ыарыы А (Москва), А (Новая Каледония) ити-энэ В (Пекин) вирустарын көрүннэрэ туралара күүтүллэр. Улууска грипп ыарыытын сэрэтигэ улуус баһылыгын солбуйааччы И.И.Яковлев председател-лээх комиссия үлэтин сабалаата. Антека уонна балыыһа гриби утары ох-суһарга дьаһалы ыаллар.

Грипп ыарыыны тарбатааччынан ыалды-быт киһи буолар. Сысты-ганнаах кэмэ 4-7 хонук. Ордук грипп чэпэки көрүнүнэн ыалдыбыт

киһи тулаһыыр дьонго кут-талаах. Ыалдыбыт киһи температурада 38,7-40 кы-раадыска тийэ үрдүүр, титириир, төбөтө, былчыга итиннэ сүһүөхтэрэ ыалды-ар, мунна, күөмэйэ бүтэр, сөтөллөр, ытырдар, тире-тэр, сылаабаһыдыр. Үчүгэйдик эмтэмнээххэ, гайморит, фронтит, трахе-ит, трахеобронхит, пневмо-ния, отит, менингит, менин-гоэнцефалит курдук ыара-хан ыарыһахтар тирэдиэн сөп. Ыалдыбыт киһини дьытэтигэр эмтииллэр, туспа хоско сытыарыллар эбэтэр оронугар ширма тардыл-лар. Температурата түһүөр дьэри сытыахтаах. Элбэх-тик мүүттээх, барыанна-алаах, лимоннаах чэйи, итии үүтү иһэрдиллэхтэ-эх. Күгнэ хаста даһаны хоһун салгылатыллар, сууйуллар. Ыарыһабы көрөр киһи мааскаланыах-таах. Ыарыйдаргыт эрэ суһал көмөнү дьытэтигэр ытырабыт.

Нэһилиэтинэ бүтүүнэ грипп ыарыыны утары принаһа ыларга тизтэһин!

Л. ПОПОВА,
улуустаабы
санэпиднадзор киһини
эпидемиолога.

ЭЗЭРДЭЛЭГЭЙ

Күндү кэргэмин, ийэбитин, эйзэс эбэбитин, педагогический үлэ ветеранын, Чурапчы сэлээннээтин олохтоого КРИВОШАПКИНА Пелагея Петровна 65 саасын туолар үрүүлээ күнүнэн итхитик, истинник эбэрэлэбит!

Эйзэс эбэбитин-эбэбит доробууны, сир урдугар бары карзны, дьалу-сорууны, барыбытыгар өйбүл-тирэх буолан үлүктэн-үлүктүн олоордоор бабарыт. Ологу сымалыыра үөрэллүтүк, сылаас тапталын илч бары махталытын элэбит.

Кэргэн, уолаттарын, кидииттарын, сизинэр.

МАХТАНАБЫН

Оройун коммунистара миинин IV партийнай конференциянан бу дьыл алтынны 10 күнүгэр 15 №-дээх Чарнаагы быһаардылар уонукка депутатка кандидатынан туруорбута.

Быһаар балаһыанньатыгар сөл түбэһинэрэн государственнай сулуусулаах депутат буолбатынан, үлэ бу балаһыанньага сөл түбэһтүнөн, урдук тэриэтэм миинин үлэбэр салгыи хадарбын этэринэн, оройун коммунистара уонна IV партийнай конференция делегаттарыгар урдук итэһэллэрин илч махтанан туран, депутатка кандидат буоларга сөбүлэһин бирэбэтин.

Улуустаагы социальнай көмүскэл уонна дьэ кэргэн политикатын управлениетын начальнига СИ.Никитин.

МАХТАНАБЫТ

Күндү кэргэмин, тапталлаах аҕабыт, эйэбит, убаастыыр быраабыт, убайыт, Чурапчы улуутун бочуоттаах гражданина, Россия физическай культуратын үтүөлээх үлэһитэ, РСФСР норуотун үөрэтиритин туйгуна, СР үтүөлээх тренерэ, Д.П.Коркин музей-дизитин директора ПОСТНИКОВ Константин Сергеевич алтынны 21 күнүгэр ыарахан ыарыттан быһыи кэксэбиттэн өлөн туораата.

Биһиги дьэ кэргэнтэ бу ыарахан хэммитигэр моральнай, материаллаах өйбүлү, көмөнү онорбут, өй-санаа үлүт, ыар сүтүктүтүн тэһэ үлэстэбит. Дьокуускай куораттан Чурапчыга адалан көмүс үнүсүн көтөхсүбүт республика спорка уонна туризмга министригэр А.П. Керемясов, улуус комитетин председателигэр С.И.Никитин, Чурапчытаагы физическай культура уонна спорт институтун ректорыгар Гуляев М.Д., проректорыгар Егорова Л.Т., Пудов Е.В., Гуляев Н.Н., Захаров К.Н., Окочешников Я.П., Пинигин И.С., суоптар Павлов И.И., институт уонна спортнай оскуола бары үлэһиттигэр, остолуобу коллективтар Карпов В.П., Дружанин М.Е., Таныков А.С., Лугинов А.А., эмтэбит врачтарыгар Иванов А.И., Неустроева А.Г., интернат-оскуола төмтөрүн олохтоохторугар, аҕабыт чугас доҕотторугар, ыалларыгар А.С., С.Н.Чичигинартарга, Е.В., И.Р.Михайловтарга, М.Д., В.Д.Неустроевтарга, А.А., И.В.Половтарга, А.М., Р.Р.Абрамовтарга, А.М., И.М.Павловтарга, В.Р., М.П.Сидоровтарга, А.И., В.Р.Кривошапкинарга, Кривошапкин А.М., Осипов К.К., Егорова В.М., Д.С., Г.М.Яковлевтарга, Е.С., С.Г.Старостиннарга, Дьаарылыттан Игнатьев Сэмэнэ, РЭС, ЖКХ коллективтарыгар, тihэх суолугар аҕаарсыбыт аҕабыт бары үөрэнээччилэригэр, улуус олохтоохторугар дирин махталбытын тирээбит.

Кэргэнэ, убайа, оҕолоро, күтүөтэ, кийинтэрэ, сизинэрэ, чугас аймахтара Постниковтар, Онуфриевтар, Борисовтар, Кривошапкинар, Яковлевтар, Новгородовтар, Барашковтар.

xxx

Биһиги күндү бырааллытын, убайытын, тапталлаах кэргэмин, аҕабытын ИВАНОВ Алексей Афанасьевичи, "Тааттастрой" АО кылаабынай бухгалтерын, ыарахан ыарыттан күн сириттэн сүтэбит, Таатта улууттан адалар, тihэх суолугар аҕаарар күтүрбанаах күнэрбитигэр бары өттүнэн күүс-көмө, өйбүл, тирэх буолбут Хатаска, Чурапчыга, Холтоого, Хадаарга олоор бука бары Пестеревтар, Поповтар, Григорьевтар, Иванова, "Тааттастрой" АО-га (начальник А.Н.Керемясова), Алексей доҕотторугар Ю.С.Тарасенкова, И.Н.Акимовка, И.В.Пестеревка, биһигэ үөрэммитэрбитигэр, үлэһит коллективтарыгар, чугас дьоммутугар, ыкса ыалларбытыгар, табаарыстарбытыгар дирин махталбытын тирээбит.

Кэргэнэ, оҕолоро, биһигэ төрөөбүттэрэ.

САҢА МАҒАНЫН ЫНЫРА!

Чурапчы сэлээннээтин "Куохара" рынокка УАЗ автомашинна чаастарын бары көрүкүн атаммыр МАҒАНЫН АҒЫЛЫНА.

Заводтартан быһа кэлбит салпаас чаастар сыаналара рынок кизинтэн чөлүк.

КЭЛИҔ, СЫЛДЫҔ, АҒЫЛЫҔ!

Редактор ПОПОВ Г.
АДЫРЫСЫТ: 678700, Чурапчы
сэт. Карт Маркс уул. 26 "а".
ТЕЛЕФОННАРЫТ: редактор—
41-332, өтүөлүс—41-265.

Хаһыаты тэрийээччилэр: Редакция, Улуус дьаһалтата, Саха Республикатын Правительствота, Хаһыат сахалык тылынан—сэрээкэ, субуотка-тахсар. Хаһыат индекс 54907

«Сахаполиграфиздат» компания, Таатта улуутунуогу типография, Офсетнай бичээт.
678050, Ытык-Күөх сэт. А. Мординов уул. №18. Тиража 2050.
Сахааһын №№-рэ 126-127, 03.11.2000 с. бичээксэ бэрэллээ.

УБААСТАБЫЛЛААХ ААҒААЧЧЫ!

Саҥа, XXI-с үйэ бастакы сылы-2001 сыл бастакы аҕарыгар улуус хаһыатыгар "Саҥа олох" суруттары бу дьыл алтынны 1 күнүтэн сабаламмыта. Сурутуу сыаната-сыл аҕарыгар 117 солк., биһигэ 20 солк., тэриэтэ сурутуу сыл аҕарыгар 140 солк. Сурутуу "Саҥа олох" хаһыат редакцията ыһтар (дубагардыһыт дьоннорунан).

Улуус кинигар олоороччулар сурутуу "Саҥа олох" редакциятыгар ыһтыаххытын эбэтэр кыһан кэлбэттэр телефонунан сакаастаххытын сөл.

Улуус олобун-дьаһарын, күнүсүн сонуннарын сырдатар "Саҥа олох" хаһыакка сурутаргыт уһунма!

Хаһыакка сурутуу ахсынны 10 күнүнэн түмүктөнөр.

Кэриэстэби

ҮТӨӨ ӨЙДӨБҮЛ

Алын кылаастары бүтэрэн 4-с кылааска үөрэнэрбитигэр биһиги Лина Семеновна сылаас илэһитигэр ыһырбыллыт. Кыра дьоннор омук тылын учууталын толло көрбүлүт. Хара маһкайыттан кичи биһигэ бэйэтэн оҕолорун курдун истинник сыйынанан күүттүн тулуга, сүрэхтин сүүбүтэ. Биһиги бэйэ учуутал буолан бараммын сөбүтүн ээ. Саха оҕолорун омук тылыгар үөрэтэр төһөлөөх күүһү, сыраны-сылбаны, бизиэмик, тапталы, үлэбэ бэрэниини идрэбэ буолуой. Араас интернаһиһы, оҕону умсууттар курууруктары, дьарыктары тihигин быспанка ыһтар. Сарсыарда оскуолага кэлээт да кылааспытыгар кинэрбитигэр кайы-үлэбэ кэлэн (уруога суох да буоллаһына) үлэһит олоор буолара. Кичээ хаһан биһиги бүтэн дьаһилэрбитигэр эиэ кылааһыгар олоор хаалара. Кылаас салаааччытын быһытынан биһигэ аһаас ийэбит кэрээтэ ээ. Ураты болгоһоллооххун өрүү субэһи-амалыи, көрө-истэ сылдьара. Куруук амаах санааны, тулалыыр эйгээ тапталы, бэйэ-бэйэбэ убаастабылы иһэрэн, иһэн тахсыбыта. Биһиги учууталбыт Агеллина Семеновна Абрамова Саха Республикатын үөрэтиритин үлэһиттэрин IX съездин делегата, Россия үөрэтиритин туйгуна, методист-учуутал, "Саха-Азия оҕолоро" фонд стипендиата, аһаһыһылаах үлэһит, эйгээ ийэ ээ.

Хомойуох иһин, биһиги күндү учууталбыт күн сириттэн барбыта. Төһө даһыи үлэһит, ыал ийэлэрэ, адалара да буолларбыт, өрүү кичини салыһыт. Ытыктыыр учууталбыт үтүө мөрсөнүн сүрэхпитигэр мэлдэн илээ сылдьаммытыт.

Анна орто оскуолатын 25-с выпускны аатыттан Е.Николаева.

БИЛЛЭРИИ

Сатинны 5 күнүгэр Чурапчы күөлүгэр балыгы муус аһынан мунгаллаһыи ыһыллар.

Мунгаллаһыи анал тэриһиһит биһигээдэлэриин ыһыллар, бултаммыт балык "Сахабул" маһылынын көнүө нэһилиһиһэбэ атыыга таһаарыллар.

СҮТҮКТЭННИБИТ

Сокольников Любовь Дмитриевна Чурапчы улуутунуогу ис дьаһала отделынан 1997 сыл от ыйы 2 күнүгэр бэрлэһит V-CH сериялаах, 688709 №-дээх паспорт сүтүктүнэ дьыгэ суоһун ааһыллар.

Тыһа, үлэ ветерана, сэрин ыһтыһылааһын өгдөһөт, Хайахыт нэһилиһин олохтоһо

ФЕДУЛОВА Дария Павловна уһун ыарахан ыарыттан өлбүтүн дирин күтүрбанаанын тирээбит.

—Кыргыттарыгар Сөгөлөһө, Лидия, Мария, Аһаһа уонна кинилэр дьэ кэрэстэригэр, сизинэригэр, хос сизинэр, бырааттарыгар Павел, Иван Федуловтарга, кинилэр дьэ кэрэстэригэр Диринтэн Мария, Николай, Клеодия, Светлана, Коля Федуловтар, Надежда, Лев Толстохтар, Ефдоия, Гаврил Федуловтар, Александр Родисов уонна кини оҕолоро, Варвара, Василий Федуловтар, Мария, Руслан Гавишевтар, Екатерина, Павел Дмитриевтар.

—Тапталлаах ийэ Дария Павловна өлбүтүн Одуулуун орто оскуолатын учууталыгар Савина Лидия Петровна Одуулуун орто оскуолатын коллектива.

Холтоһо нэһилиһин олохтоһо, колхознай туһу, тыһа ветерана, Аһа доһу сэриниһэр үлэ фронтун ыһтыһылааһы

ТАРАБУКИН Николай Ильич I алтынны ый 31 күнүгэр 86 сааһыгар биһиги кэксэбиттэн өлөн туорабатын, диринник курутууан туран, үлэһинээктэригэр, билэр дьонугар иһитинэрэбит.

Аймахтара Сидоровтар, Пестеревтар, Шестаковтар, Алексеевтар, Тарабукиннар уонна кинилэр оҕолоро, сизинэрэ.

Кутурбанаанын тирээбит:

—Нэһилиһ ыһа кыдыһаһа, тыһа, үлэ ветерана, Аһа доһу сэриниһэр үлэ фронтун ыһтыһылааһы Тарабукин Николай Ильич өлбүтүн бары аймахтарыгар Холтоһо нэһилиһин дьаһалтата, кыдыһастарын сэбэһэ.

Убаастыыр, таптыыр кэргэмин, аҕабыт, эйэбит, хос эйэбит, Үлэ Кыһыл Знамята орден кавалера, тыһа, үлэ ветерана, улуус кыдыһас тракториһа, Чурапчы сэлээннээтин олохтоһо

АЛЕКСЕЕВ Семен Дмитриевич эмискэ ыарахан ыарыттан 83 сааһыгар сэлэһин 2 күнүгэр өлбүтүн, диринник курутууан туран, бары аймахтарыгар, биһигэ үлэһэбит доҕотторугар, билэр дьонугар иһитинэрэбит.

Кэргэнэ, оҕолоро, күтүөтэрэ, кийинтэрэ, сизинэрэ, хос сизинэрэ.

Кутурбанаанын тирээбит:

—Күндү аҕа Семен Дмитриевич өлбүтүн биһигэ үөрэммит доҕотторугар Алексеев Афанасий Семеновича, дьонугар, бары аймахтарыгар Чурапчы оскуолатын 1965 сыллаахха бүтэрбиттэр.

—Бэйэлэриин үлэһиттигэр уолугар Кузьма Семенович, кийинтигэр Любовь Егоровна Алексеевтарга "Сахателеком" ПП Чурапчытаагы филиалын администрацията, профкома.

Педагогическай үлэ ветерана, Чурапчытаагы интернат-оскуолага ор сылларга учууталлаһыт Чурапчы сэлээннээтин олохтоһо

ЕРМОЛАЕВА Анна Михайловна эмискэ ыалдан өлбүтүн дирин күтүрбанаанын тирээбит:

—Педагогическай үлэ ветерана Ермолаева Анна Михайловна өлбүтүн оҕолоругар, сизинэригэр, аймахтарыгар улуустаагы үөрэх управлениһа, үөрэх үлэһиттэрин профсоюзун комитетта.

—Күндү саҕаһа Анна Михайловна өлбүтүн ветеран Максимов Клара Васильевнага, кыргыттарыгар, күтүөттэригэр, сизинэригэр, аймахтарыгар улуустаагы ветеринарнай управлениһа коллективэ.

—Таптыыр, убаастыыр саҕаһа Ермолаева Анна Михайловна эмискэ ыалдан өлбүтүн дьүүһэлэригэр Максимов Клара Васильевнага М.И. Чичигинарова, Ефремовтар, Макаровтар.

Россия физическай культуратын үтүөлээх үлэһитэ, РСФСР норуотун үөрэтиритин туйгуна, СР үтүөлээх тренерэ, Чурапчы улуутун бочуоттаах гражданина, Д.П. Коркин музей-дизитин директора

ПОСТНИКОВ Константин Сергеевич өлбүтүн кэргэнигэр Оксана Иосифовнага, оҕолоругар, сизинэригэр дирин күтүрбанаанын тирээбит.

Чурапчытаагы интернат-оскуолага араас кэһинэргэ Константин Сергеевичи кытта биһигэ үлэһэбит воспитателлар.

Тапталлаах сизинэрэ, Дьокуускай куораттаагы Федеральнай казначейство юриһа

РОМАНОВ Сергей Петрович

эдэр сааһыгар хомолтоһоһун өлбүтүн үлэ, эргин ветеранаһа, советскай эргин туйгунаһа Сиваева Ирина Степановнага, Охлопкова Марфа Афанасьевнага дирин күтүрбанаанын тирээбит.

Маарыкчааннааһы потреббщество сэбэһэ, быраһыһыһыһа, профкома.

Үлэ ветерана, потребкооперация туйгуна, Чурапчы сэлээннээтин олохтоһо

ЭВЕРСТОВА Маргарита Михайловна

уһун ыарахан ыарыттан өлбүтүн дирин күтүрбанаанын тирээбит:

—Таптыыр кэргэн Маргарита Михайловна өлбүтүн Эверстов Иван Михайловича, оҕолоругар, сизинэр, аймахтарыгар Дьокуускайтан Поповтар, Корковина, Тимофеевтар, Седлищевтар, Андросовтар, Ноговицыннар, Софоновтар, Массеевтар, Федотовтар дьэ кэрэстэһэр.

—Күндү кэргэн Маргарита Михайловна өлбүтүн биһигэ үөрэммит табаарыстарыгар Иван Михайловича, оҕолоругар Анна орто оскуолатын 1969 с. үөрэнэн бүтэрбиттэр

Автор суругар этиһээр санаа редакция позициятыгар мэлдьи сөл түбэһэр буолбатах. Суруһа ыһыллар чакчылар кыдыһаахтарыгар иһитинэрэ автор тус бэйэһэ сүтэр.

